

ВПЛИВ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

У статті визначено особливості впливу інтерактивних технологій на формування комунікативної культури майбутніх учителів. Крім того, сформульовано актуальність дослідження й суперечності. Розкрито найрезультативніші періоди формування комунікативної культури майбутніх учителів; проведено аналіз сучасних досліджень з окресленої проблеми щодо визначення понять «комунікативна культура», «комунікативна компетентність», їх особливості й функції, визначено коло вмій і навичок, якими має оволодіти студент у процесі навчання. Визначено місце інтерактивних технологій у процесі формування комунікативної культури майбутнього вчителя, їх особливості впровадження в навчальний процес.

Ключові слова: *інтерактивні технології, інтерактивне навчання, комунікативна культура, комунікативна компетентність, комунікативна культура майбутнього вчителя, формування комунікативної культури майбутнього вчителя.*

Постановка проблеми. Навчання в освітніх закладах сприяє продуктивному формуванню комунікативною культури; недостатня підготовка педагогічних кадрів, необхідність формування й удосконалення комунікативної культури в майбутніх учителів; розробка теоретико-методичних засад для підготовки вчителів; між бажаним рівнем сформованості комунікативної культури в майбутніх учителів та недостатньою спрямованістю навчально-виховного процесу педагогічних ВНЗ на її формування; між існуючим розумінням сутності й вимог до комунікативної культури майбутнього вчителя та сучасним рівнем наукового обґрунтування її змісту. Кожен педагог має не тільки добре знати свій предмет, тобто володіти предметною компетентністю, але й загальною культурою: інноваційною, психологічною, правовою, моральною, духовною, корпоративною, професійно-педагогічною, мовною, комунікативною (мовленнєвою). Адже саме від рівня мовленнєвого розвитку вчителя залежить культура мовлення кожної дитини, а також успішність навчання й розвиток у цілому, адже важливо щоб учень був здатний виражати свої думки, формулювати висловлювання, сприймати висловлювання оточуючих, крім того, був комунікабельним, толерантним тощо. Найбільш сприятливим, продуктивним і результативним періодом формування комунікативної культури є шкільний вік, адже переважну роль у формуванні комунікативної культури учнів відіграє саме вчитель. Тому саме формуванню комунікативної культури майбутніх учителів має приділятися значна увага.

Аналіз актуальних досліджень. Комунікативну культуру вивчали такі вчені, як С. Абрамович, В. Безрукова, В. Біпкенбіль, М. Бітянова, О. Бодальов, В. Бондар, Л. Буєва, Н. Волкова, Т. Вольфовська, Є. Головаха, С. Грехнев, О. Грейліх, А. Добрович, О. Добровольська, С. Дорошенко,

І. Зимня, М. Каган, Б. Кандибський, В. Кан-Калик, В. Каплинський, Т. Качалова, О. Киричук, О. Кисельова, І. Комарова, В. Костомаров, Лалл Джеймс, О. Леонтьєв, Б. Ломов, Г. Мешко, Л. Мітіна, А. Мудрик, С. Мусатов, Л. Паламар, Б. Паригін, Л. Петровська, Н. Путільовська, В. Садова, С. Сарновська, Т. Туркот, М. Фаєнова, Н. Формановська, Т. Яценко та ін. Формуванню комунікативної культури в майбутніх учителів присвячені праці О. Березюк, М. Васильєвої, Н. Волкової, Л. Гапоненко, А. Годлевської, В. Грехнєва, М. Демідової, А. Добрович, В. Кан-Калика, В. Каплинського, А. Лобанова, Г. Мешко, А. Москаленко, А. Мудрик, В. Полторацької, І. Риданової, Л. Савенкової, Т. Яценко та ін.

Мета статті – показати вплив інтерактивних технологій на формування комунікативної культури майбутніх учителів.

Виклад основного матеріалу. Так, поняття «комунікативна культура майбутніх учителів» є багатокомпонентним особистісним утворенням. Крім того, слід зазначити, що її формування є динамічним, складним і керованим процесом. Вважаємо комунікативну культуру складовою (компонентом) професійної та педагогічної культури педагога, тому ототожнюємо комунікативну культуру з професійним спілкуванням і педагогічним спілкуванням. Отже, рівень комунікативної культури визначається як рівень усної сформованості комунікативної компетентності та мовної, мовленнєвої, соціолінгвістичної компетенції, а також здатності до самоосвіти. Так, комунікативна компетентність – здатність особистості застосувати в конкретному спілкуванні знання мови, способи взаємодії з навколишніми й віддаленими людьми та подіями, навички роботи у групі, володіння різними соціальними ролями [1]. Комунікативна культура є динамічним особистісним утворенням, адже поєднує мистецтво слухання й мовлення, об'єктивного прийняття правильного розуміння школяра, сприяє побудові взаємовідносин, досягнення ефективної взаємодії, керуючись спільними інтересами [3].

Комунікативна культура виконує важливі функції, а саме інформаційна (обмін інформацією між суб'єктами комунікації), інтерактивна (здатність презентувати й відстоювати власну думку); емоційна (створення сприятливої атмосфери під час комунікації). Крім того, педагог має під час мовленнєвої діяльності відчувати емоційний стан партнера через невербальні ознаки; керувати своїм психічним станом під час спілкування з іншими. Вважаємо, що важливими показниками сформованості комунікативної культури є розвиток комунікативної компетентності, комунікативних умінь, здібностей і якостей. Так, педагог повинен знати норми та правила спілкування; має бути ініціативним у спілкуванні, активізувати партнерів до цієї діяльності; знати культурні традиції, етичні, естетичні й моральні норми, враховувати індивідуальні й вікові особливості співрозмовників. Усі ці характеристики відіграють особливе професійне значення для майбутнього вчителя. Крім уміння говорити,

вчитель має навчитися слухати співрозмовника, а це означає не просто мовчати, але й активно слухати для участі в розмові, її продовження, а це потребує концентрації уваги, розуміння почутого.

Уміння спілкуватися, правильно формулювати власні думки, правильне нормативне мовлення є важливою професійною якістю сучасного педагога, що свідчить про загальну його культуру, а комунікативна культура є важливим її елементом.

Вагоме місце у формуванні комунікативної культури майбутнього вчителя відіграють інтерактивні технології, адже саме вони сприяють формуванню, розвитку й самовдосконаленню майбутнього педагога, розкривають його творчий потенціал та природні задатки. Впровадження в навчальний процес інтерактивних технологій має навчити майбутніх учителів упроваджувати та вдосконалювати нові форми, методи, прийоми роботи, формувати вміння й навички інтерактивного спілкування. На думку Л. Гейхман, в інтерактивному навчанні головним фактором є взаємодія учасників навчального процесу, з їхнім особистим досвідом. Крім того, дослідник визначив принципи інтерактивного навчання, а саме: поліфункціональність вправ, особистісно-зорієнтоване спілкування, рольову організацію навчального процесу, колективну (групову) взаємодію, сконцентрованість в організації навчального матеріалу й навчального процесу [2]. Особливостями інтерактивних технологій є їх проблемний характер, пізнавальна діяльність, тому комунікативна взаємодія повинна характеризуватися пізнавальністю та проблемністю. Впровадження інтерактивних технологій у навчальний процес вищих навчальних закладів вивчали О. Бабакіна, С. Беляєв, Л. Варзацька, Л. Кратасюк, Т. Макарова, О. Ясько та ін., а також під час профільного навчання (О. Завалевська, Є. Іванченко, І. Шпак та ін.). Особливості впровадження інтерактивних технологій у навчальний процес ЗНЗ досліджували Д. Демідов С. Пультер, В. Підгурська, Н. Плахотнюк, А. Сергієнко, Н. Солодюк та ін. Метою інтерактивного навчання є навчання, у процесі якого студенти розкривають і поширюють власні можливості спілкування, розуміють особливості комунікативної діяльності та взаємодії. Завдання викладачів ВНЗ – створення умов усвідомлення необхідності спілкування, де студент повинен бути активним, прагнути досягти результатів навчання; створення атмосфери співробітництва, активізації їхньої самостійної діяльності, творче мислення тощо. Формування комунікативної культури у процесі застосування інтерактивних технологій навчання має відбуватись у процесі діяльнісного, особистісно зорієнтованого й компетентнісного підходів. Адже практика свідчить, що не сформованість комунікативної культури вчителів у процесі їх професійної діяльності свідчить про недостатнє використання активних методів, прийомів і форм навчання. Так, інтерактивний походить від

англійського слова «interact», де «inter» – взаємний, «act» – діяти, тому інтерактивний означає взаємодіяти, тобто з людиною або технікою. Отже, інтерактивні технології – це порівняно новий, творчий, цікавий підхід до організації навчальної діяльності учнів.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Отже, сутність інтерактивного навчання полягає в активному залученні всіх учнів до процесу пізнання за умови постійної, активної взаємодії всіх учасників навчального процесу, де кожний суб'єкт навчального процесу (учні (студенти), учитель (викладач) є рівноправним його учасником. У процесі реалізації інтерактивних технологій (сніжний ком, мозковий штурм, мікрофон, коло ідей, робота в малих групах, займи позицію, пресс-метод, метод гронування, акваріум, подорож, дерево рішень, рольові ігри та ін.) відбувається вирішення певних ситуацій, проблемних питань, їх моделювання.

Важливою умовою у використанні інтерактивних технологій є системність, адже студенти мають бути підготовлені до впровадження будь-якої вказаної вище технології навчання. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у визначенні стану сформованості комунікативної культури майбутніх учителів засобами інтерактивних технологій.

324

ЛІТЕРАТУРА

1. Державний стандарт початкової загальної освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://www.mon.gov.ua>.

2. Гейхман Л. К. Интерактивное обучение общению как модель межкультурной коммуникации / Л. К. Гейхман // Вестник Московского университета, сер. 19 Лингвистика и межкультурная коммуникация. – 2003. – № 3. – С. 138–147.

3. Садова В. В. Формування комунікативної культури вчителів початкових класів у процесі методичної роботи : автореф. дис. ... канд. пед. наук / В. В. Садова. – Харків, 2000. – С. 6–7.

РЕЗЮМЕ

Варга Л. И. Влияние интерактивных технологий на формирование коммуникативной культуры будущих учителей.

В статье определены особенности влияния интерактивных технологий на формирование коммуникативной культуры будущих учителей. Кроме того, сформулированы противоречия и актуальность исследования. Раскрыты результативные периоды формирования коммуникативной культуры будущих учителей; проведен анализ современных исследований по обозначенной проблеме относительно определения понятий «коммуникативная культура», «коммуникативная компетентность», их особенности и функции, определен круг умений и навыков, которыми должен овладеть студент в процессе обучения. Определено место интерактивных технологий в процессе формирования коммуникативной культуры будущего учителя, особенности внедрения в учебный процесс.

Ключевые слова: интерактивные технологии, интерактивное обучение, коммуникативная культура, коммуникативная компетентность, коммуникативная культура будущего учителя, формирования коммуникативной культуры будущего учителя.

SUMMARY

Varga L. The Impact of Interactive Technology on the Formation of Communicative Culture of the Future Teachers.

The article outlines the peculiarities of interactive technologies in formation of communicative culture of the future teachers. Additionally, the contradictions are formulated and the relevance of the study is presented. The most effective periods of communicative culture of the future teachers are revealed; the analysis of modern research on the outlined problems with the definitions of «communication culture», «communicative competence», their features and functions; a range of skills that students must master in learning is defined.

The author stresses that communicative competence is the ability of the individual to apply to a specific communication language skills, the ways of interacting with the surrounding and distant people and events skills in the group, possession of different social roles. Communicative culture is a dynamic personality formation, because combining art hearing and speech, objective decision proper understanding of the student, promotes relationship building, achieving effective cooperation guided by common interests.

The author notes that communicative culture performs important functions, namely information (information exchange between the subjects of communication), interactive (the ability to present and defend your own opinion); emotional (creating favorable atmosphere during communication). In addition, a teacher during speech activity partner feels the emotional state through non-verbal signs; manages his mental state during communication with others.

We believe that an important indicator of formation of communicative culture is to develop communicative competence, communicative skills, abilities and qualities. Thus, the teacher must know the rules and regulations of communication; must be proactive in communicating partners to intensify these activities; know the cultural traditions, ethical, aesthetic and moral standards taking into account individual and age characteristics of interlocutors.

An important condition to use interactive technology is systemic, because the students should be prepared to implement any specified above technology training. Prospects for further research are seen in determining the state of formation of communicative culture of the future teachers by means of interactive technologies.

Key words: *an interactive technology, online learning, communicative culture, communicative competence, communicative culture of the future teacher of communicative culture of the future teacher.*